

Broodnodige bezieling

Hij wilde altijd
altijd dingen uitleggen, maar niemand
gaf erom.
Daarom tekende hij.
Soms tekende hij maar wat,
hij wilde kerven in steen of het in de hemel
schrijven.
Hij placht op het gras te liggen en naar de hemel
op te kijken en dan waren het alleen de hemel en
de dingen in hem die gezegd wilden worden.
En pas na dat gebeuren maakte hij de tekening.
Het was een mooie tekening.
(....)
En het was iets van hém en hij hield ervan.
Toen hij naar school ging nam hij hem mee,
niet om te laten zien, maar om hem bij zich te hebben,
net als een vriend.

Het was maar raar op school.
Hij zat in een vierkante bruine bank, één van de vele
dezelfde vierkante banken en hij dacht dat het rood zou zijn.
En zijn kamer was een vierkante bruine kamer, net als
de andere kamers.
En het was er benauwd en eng. En stijf.
Hij haatte het het potlood of krijgt vast te houden
zonder zijn arm te mogen bewegen en met zijn voeten plat op
de grond, héél stil en de juffrouw stond te kijken en sprak hem toe.
Zij zei dat hij net als de andere jongens een das moest dragen.
Hij zei dat hij daar een hekel aan had en zij zei
dat dát er niet toe deed.

Daarna hadden ze tekenen. En hij kleurde alles geel en dat was het morgengevoel dat hij had. En het was mooi.

De juffrouw kwam en glimlachte tegen hem. ‘Wat is dat?’ vroeg ze.

‘Waarom teken je niet zoiets als Pietje?’

Daarna kocht zijn moeder een das voor hem en hij tekende altijd vliegtuigen en ruimteschepen, zoals ieder ander.

En hij wierp de oude tekening weg.

En als hij alleen lag te kijken naar de hemel, dan was die groot en blauw en alomvattend, maar hij zelf bestond niet meer.

Hij was vierkant en bruin van binnen en zijn handen voelden stijf.

En hij was net als ieder ander. Al die dingen in zijn binnenste die gezegd wilden worden, vroegen daar niet meer om.

Het had opgehouden te duwen. Het was verpletterd.

Verstijfd. Zoals al het andere.

Dit gedicht van een 14-jarige jongen, opgenomen in het *Handboek de psychoanalytische setting* (Berkouwer, 2004) vind ik een prachtige weergave van de spanning die kan bestaan tussen individu en groep.

Hanni Biran refereerde in haar boeiende lezing tijdens het afgelopen NVGP-congres onder meer aan Bions *binoculair vision*, het zoeken naar een evenwicht tussen *egocentric* en *sociocentric*, individu en groep, en dat is denk ik een van de grootste opgaven waar we als groepstherapeuten voor staan. Hoe richt je de aandacht wisselend op voorgrond- en achtergrond, op individu en groep, op een harmonische wijze? Niet alleen als groeps-therapeut, maar ook als individu in een samenleving blijft het zoeken naar een evenwicht.

Alles voor iedereen op maat? Iedereen zijn eigen hoger onderwijs laten samenstellen, zoals ik onlangs hoorde bepleiten? Een eigen politieke partij voor iedere subgroep?

Hoeveel individualisering kan een maatschappij verdragen voor deze uiteenvalt?

Met de huidige nadruk op *evidence based* methoden in de groepsbehandeling, lijkt de aandacht soms meer te verschuiven naar het hanteren van technische concepten, waarbij er minder ruimte en aandacht lijkt te zijn voor het samenspel van groep en individu.

Sigmund Karterud liet in zijn indrukwekkende lezing op hetzelfde congres zien hoe je door middel van Mentalization Based Treatment juist de individuele verschillen tussen groepsleden kunt laten bestaan en benutten, zodat verdere ontwikkeling van individu en groep mogelijk wordt. De dynamiek in de groep als geheel lijkt bij hem wat meer op de achtergrond te komen staan, een weloverwogen keuze. Zo komen de groepsleden meer in de schijnwerpers te staan en blijft de groep als het ware in de schaduw.

Terug naar het gedicht. In het gedicht ligt voor mij besloten hoe door aanpassing ook iedere bezieling kan verdwijnen. Hoe het kader of het grotere geheel onmiskenbaar invloed uitoefent, of verdergaand nog, het individu ‘verplettert’.

Paul Verhaeghe (2009) is een van de weinigen die heeft geschreven over hoe invloeden in onze maatschappij, zoals de marktwerking, de managementcultuur, het uiteenvallen van verbanden, de oriëntatie op de neurobiologie, kan resulteren in problemen rondom identiteitsvorming en opvattingen over stoornissen. Zo antwoordden op de vraag ‘Wat is volgens u de oorzaak van de problemen die uw kind heeft?’ in een door hem geciteerde enquête de meeste mensen dat ‘iets in de hersenen’ en ‘slechte genen’ vermoedelijk de hoofdoorzaken waren.

In een overwegend technische, informatie- en oplossingsgerichte samenleving houden de vigerende (groeps)normen een gedachtewisseling over waarden, betekenis en/of zingeving veelal buiten boord, zodat er een nieuwe mens lijkt te ontstaan, de Homo Deus. Yuval Harari (2016) schetst hier in zijn gelijknamig boek een voor mij huiveringwekkend voorbeeld van. Maar misschien word ik oud...

Taak van groepstherapeuten lijkt mij toch ook wel zo nu en dan een visie te geven op maatschappelijke ontwikkelingen. In Nederland lijkt het woord de laatste jaren wat dit betreft vooral aan de filosofen, voor ons een gemiste kans. Ik sluit me aan bij de woorden van Van Dantzig (1995): ‘De ggz moet niet de muur zijn waarachter de gemeenschap zijn kneusjes verbergt, maar de brug worden die de gemeenschap slaat tussen zijn algemene regelingen en die mensen die onder die regelingen lijden, omdat ze gedwongen worden om uit angst een deel van hun gevoelsleven op te offeren of dat hoogstens in verwrongen vorm in leven weten te houden. (...) De ggz moet bereid zijn de heilige huisjes en meest voor de hand liggende vanzelfsprekendheden ter openbare discussie te stellen.’

De 14-jarige jongen die het gedicht schreef suïcideerde zich. Als (groeps)psychotherapeuten kunnen wij een dergelijke uiting van wanhoop soms voorkomen. Maar hoe is het met onszelf gesteld? In de demonstratiegroep op het congres had een van de deelnemers de moed te zeggen dat zij een burn-out had gekregen. Voor zover ik weet heeft alleen Myriam van Gael (1998) uitvoerig over de grenzen van de psychische draagkracht van de psychotherapeut geschreven. Zij staat stil bij de beroepskeuze die vaak is geworteld in onbewuste motieven, waarbij parentificatie in de kindertijd nogal eens een rol speelt. Uit onderzoek blijkt dat praktiserende psychotherapeuten bovendien meer problemen hebben dan de algemene populatie: angst, matige tot ernstige depressie, alcoholisme en relatieproblemen voeren daarbij de boventoon. Van Gael bepleit openheid, goede intervisie, duidelijkheid ten aanzien van eigen grenzen en behoeften en voldoende steun in

de privésfeer. Zelf heb ik ervaren dat ook inspiratie door lezingen en workshops, boeiende vakliteratuur en kunst de broodnodige bezieling kunnen brengen. Wat dat betreft voorziet het jaarlijkse NVGP-congres en ook dit tijdschrift wat mij betreft zeker in een behoefte.

In dit nummer vindt u de uitkomst van de inspanningen van Marc Daemen en Maie El Boushy om tot een competentieprofiel voor de supervisor groepstherapie te komen. We hopen met de auteurs dat dit conceptprofiel, gemaakt in overleg met de opleidingscommissie, tot vele reacties van NVGP-leden zal leiden.

We besteden uitgebreid aandacht aan de NVGP-studiedag van 24 maart 2017. Zo kunt u de lezing die Hanni Biran gaf nog eens nalezen als u aanwezig was in Driebergen (of er alsnog kennis van nemen als u er niet bij kon zijn). Van drie van de zes workshops en de masterclass vindt u een verslag.

Verder komt Morris Nitsun, die eerder de hoofdspreker op een NVGP-studiedag was, aan het woord in het interview dat Anne-Marie Claassen met hem hield. Twee bijdragen wederom in de rubriek 'De ziel van het vak' en tot slot nog een verslag van het congres Psychiatrie in het licht van de levensloop. Lees en laat u bezielen!

Monique Leferink op Reinink

Literatuur

Berkouwer, A.Y. (2004). *Handboek de psychoanalytische setting. Anatomie van een plek*. Amsterdam: Boom.

Dantzig, A. van (1995). *Is alles geoorloofd als God niet bestaat? Over geestelijke gezondheidszorg en maatschappij*. Amsterdam: Boom.

Gael, M. van (1998) Als de chirurg in eigen vingers snijdt... Over de grenzen van de psychische draagkracht van de psychotherapeut. *Tijdschrift voor Psychotherapie*, 24(2), 77-90.

Harari, Y.N. (2006). *Homo Deus. Een kleine geschiedenis van de toekomst*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Verhaeghe, P. (2009). *Het einde van de psychotherapie*. Amsterdam: De Bezige Bij.